

ПРОГРАМА
іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів
апеляційних судів з розгляду цивільних справ

I. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Конституція України – Основний Закон держави

Конституція як акт установчої влади народу України. Поняття, функції та властивості Конституції України. Порядок прийняття та внесення змін до Конституції України. Верховенство конституції: найвища юридична сила, верховенство щодо міжнародних договорів. Пряма дія конституційних положень та її значення для судової практики. Правова охорона Конституції України.

Конституційний лад України

Поняття конституційного ладу. Система основних засад конституційного ладу України. Верховенство права і розподіл влади як конституційні принципи. Конституційна система стримувань і противаг. Державна влада і самоврядування народу. Захист конституційного ладу. Державний суверенітет та конституційні гарантії його непорушності. Конституційно-правова відповідальність.

Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Поняття, структура конституційно-правового статусу людини і громадянина. Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Особисті, політичні, соціальні, економічні і культурні права та свободи. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні. Механізм реалізації, гарантії та захист (охорона) прав і свобод людини і громадянина в Україні. Принцип пропорційності та допустимі обмеження конституційних прав та свобод. Поняття та принципи громадянства України. Порядок набуття та припинення громадянства України. Конституційно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства, біженців, закордонних українців та іммігрантів.

Основи безпосередньої демократії (прямого народовладдя)

Поняття та суть безпосередньої демократії, її форми. Виборче право, принципи виборчого права і виборча система України. Вибори народних депутатів України. Вибори Президента України. Місцеві вибори.

Поняття та види референдумів. Порядок призначення всеукраїнського та місцевих референдумів. Правові наслідки всеукраїнського референдуму.

Конституційно-правовий статус Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади

Конституційні основи порядку формування та припинення діяльності Верховної Ради України. Функції парламенту України. Комітети, депутатські групи та фракції парламенту. Статус та повноваження народного депутата України. Гарантії депутатської діяльності. Організаційно-правові форми діяльності Верховної Ради України. Конституційні основи

законодавчого процесу та інших парламентських процедур. Порядок формування коаліції депутатських фракцій.

Статус глави держави. Функції та повноваження Президента України. Припинення повноважень Президента України. Консультативні, дорадчі та інші органи і служби при Президентові України.

Поняття та функції виконавчої влади. Система органів виконавчої влади в Україні. Порядок утворення, склад та припинення діяльності Кабінету Міністрів України. Функції та повноваження Кабінету Міністрів України. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації.

Конституційні засади правосуддя в Україні

Юрисдикція судів. Участь народу у здійсненні правосуддя. Конституційні принципи правосуддя. Система судоустрою України. Конституційний статус Верховного Суду. Статус судді за Конституцією України. Порядок призначення, звільнення та притягнення до дисциплінарної відповідальності судді. Основні засади судочинства. Судове рішення та конституційні засади його виконання. Конституційні принципи суддівського самоврядування та врядування. Вища рада правосуддя. Прокуратура та професійна правнича допомога.

Конституційний статус вищих спеціалізованих судів.

Конституційна юстиція в Україні

Конституційний Суд України як орган конституційної юрисдикції. Порядок формування і склад Конституційного Суду України. Конституційні вимоги до судді Конституційного Суду України. Набуття та припинення повноважень (звільнення) судді Конституційного Суду України. Статус судді Конституційного Суду України. Повноваження (юрисдикція) Конституційного Суду України. Інститут конституційної скарги. Основні стадії конституційного провадження. Акти Конституційного Суду України та загальна обов'язковість їх виконання на території України.

Територіальний устрій України

Поняття та особливості територіального устрою України. Поняття та система адміністративно-територіального устрою України. Україна як унітарна держава. Принцип поєднання централізації та децентралізації.

Конституційно-правовий статус кордонів України. Державна територія України та її елементи. Конституційний статус Автономної Республіки Крим. Предмет відання та повноваження Автономної Республіки Крим.

Порядок ухвалення та внесення змін до Конституції Автономної Республіки Крим. Забезпечення конституційного порядку в Автономній Республіці Крим.

Місцеве самоврядування в Україні

Поняття, принципи і система місцевого самоврядування України. Організаційно-правова, матеріальна та фінансова основи місцевого самоврядування. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Добровільне об'єднання територіальних громад. Органи місцевого самоврядування (порядок утворення, структура, компетенція, форми діяльності). Посадові особи місцевого самоврядування. Форми безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення. Органи самоорганізації населення.

II. АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Законодавство у сфері запобігання корупції.

Суб'єкти, на яких поширюється дія Закону України "Про запобігання корупції".

Національне агентство з питань запобігання корупції. Інші спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції.

Запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища. Обмеження щодо одержання подарунків. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. Обмеження спільної роботи близьких осіб.

Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Інформація, що зазначається в декларації. Контроль та перевірка декларацій.

Фінансовий контроль. Захист викривачів.

Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків.

Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення.

Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації.

III. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Загальні положення цивільного права

Поняття, предмет і методи цивільного права. Система цивільного права.

Майнові та немайнові відносини, які регулюються цивільним правом.

Роль звичаїв та юридичне значення судової практики і судового прецеденту у регулюванні цивільних правовідносин.

Загальні засади цивільного законодавства. Акти цивільного законодавства їх дія у часі, просторі та за колом осіб. Договір. Звичай. Аналогія. Міжнародні договори.

Здійснення суб'єктивних цивільних прав та його межі.

Поняття і зміст суб'єктивного права на захист.

Поняття, особливості та елементи цивільних правовідносин.

Суб'єкти цивільних правовідносин

Поняття цивільної правосуб'єктності.

Поняття і види правосуб'єктності юридичних осіб.

Держава, територіальні громади та інші публічно-правові утворення як суб'єкти цивільних правовідносин.

Представництво: поняття та види.

Акти цивільного стану: поняття, види і значення.

Об'єкти цивільних правовідносин

Поняття і види об'єктів цивільних правовідносин.

Строки та терміни. Позовна давність

Поняття строку та терміну.

Позовна давність. Початок перебігу та закінчення строку.

Особисті немайнові права

Поняття та зміст особистих немайнових прав, захист особистих немайнових прав.

Поняття, види, правова характеристика та захист особистих немайнових прав фізичної особи.

Поняття, види, зміст та захист особистих немайнових прав юридичної особи.

Речові права

Загальні положення про речові права.

Види речових прав.

Поняття права власності.

Суб'єкти права власності.

Речові права на чуже майно

Цивільно-правові способи захисту права власності.

Право інтелектуальної власності

Поняття права інтелектуальної власності, авторського права, суміжних прав. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. Об'єкти права інтелектуальної власності, суміжних прав. Первісні та похідні суб'єкти права інтелектуальної власності. Зміст права інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності, авторського права, суміжних прав.

Захист права інтелектуальної власності. Способи захисту права інтелектуальної власності. Цивільно-правова відповідальність за порушення права інтелектуальної власності. Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності.

Правочини

Поняття та правова природа правочину. Види правочинів.

Умови дійсності правочинів.

Сторони у правочині.

Недійсність правочину та її види. Нікчемні та оспорювані правочини. Правові наслідки недійсності правочину. Визнання правочину недійсним та неукладеним. Правові наслідки недійсності правочину. Розгляд спорів про визнання правочинів недійсними.

Загальні положення про зобов'язання і договори

Поняття та основні риси цивільно-правового зобов'язання. Підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань.

Суб'єкти цивільно-правового зобов'язання.

Зміст і види цивільно-правових зобов'язань.

Поняття виконання зобов'язання.

Суб'єкти виконання зобов'язання: сторони та треті особи. Місце, строк та спосіб виконання зобов'язання. Виконання грошового зобов'язання.

Забезпечення виконання зобов'язання, способи, гарантії та особливості забезпечувальних зобов'язань.

Інші способи забезпечення виконання зобов'язання.

Поняття, підстави, види та способи припинення зобов'язання.

Відповідальність, функції, форми та види цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язання. Підстави звільнення особи від цивільно-правової відповідальності.

Поняття, сутність, види, форми та значення цивільно-правового договору. Правочин. Правові наслідки зміни або розірвання договору.

Окремі види зобов'язань

Купівля-продаж. Система договорів купівлі-продажу за Цивільним кодексом України. Дарування. Пожертва.

Рента.

Довічне утримання (догляд). Позичка.

Найм (оренда). Система договорів найму за Цивільним кодексом України. Підряд.

Загальні положення Цивільного кодексу України про послуги. Страхування. Доручення. Комісія. Управління майном. Позика. Факторинг.

Кредит. Банківський вклад.

Банківський рахунок.

Розрахунки. Система розрахунків.

Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Комерційна концесія. Спільна діяльність.

Недоговірні зобов'язання із правомірних дій. Публічна обіцянка винагороди. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Відшкодування шкоди

Поняття та загальна характеристика зобов'язання із завдання шкоди. Суб'єкти та об'єкт зобов'язання із завдання шкоди.

Цивільно-правова відповідальність за завдання шкоди. Підстави звільнення від відповідальності за завдання шкоди.

Компенсація моральної шкоди.

Корпоративні права та корпоративні відносини

Правове регулювання корпоративних правовідносин. Права та обов'язки учасників корпоративних правовідносин.

Спадкове право

Загальна характеристика спадкового права. Склад спадщини. Відкриття спадщини. Спадкоємці. Універсальне та сингулярне правонаступництво у спадковому праві.

Види спадкування. Спадкування за заповітом. Складення заповіту. Недійсність заповіту. Спадкування за законом.

Прийняття спадщини. Підстави та наслідки визнання спадкового майна відумерлим.

Порядок оформлення спадкових прав. Свідоцтво про право на спадщину.

Спадковий договір.

IV. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

Поняття, особливості та види джерел земельного права України

Поняття та види прав на землю в Україні.

Земля як об'єкт права власності. Зміст, форми та суб'єкти права власності на землю. Набуття, перехід та припинення права власності на земельні ділянки.

Підстави виникнення і припинення права на користування землею.

Поняття та види обов'язків власників земельних ділянок та землекористувачів.

Особливості регулювання земельних правовідносин органами державної влади та місцевого самоврядування в Україні.

Державна реєстрація прав на землю.

Поняття, види, форми, підстави і порядок оренди землі та користування земельними ділянками.

Поняття, форми та види плати за землю в Україні.

Захист прав на землю.

Поняття земельного правопорушення. Види юридичної відповідальності за земельні правопорушення та механізм її реалізації.

Розгляд земельних спорів. Підстави припинення прав на земельні ділянки. Припинення прав на земельні ділянки на підставі судових рішень.

Контроль за використанням та охороною земель.

Правова охорона земель в Україні.

Відповідальність за порушення земельного законодавства.

V. СІМЕЙНЕ ПРАВО

Сімейні правовідносини: поняття, ознаки, види, структура.

Суб'єкти сімейних правовідносин. Реалізація сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Способи захисту в сімейному праві. Поняття та строки позовної давності у сімейному праві.

Поняття та правова природа шлюбу. Укладення шлюбу, припинення, визнання його недійсним.

Шлюбний договір та його особливості.

Особисті немайнові та майнові права та обов'язки подружжя.

Майнові відносини осіб, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі (фактичного подружжя).

Походження як підстава виникнення правового зв'язку між батьками і дітьми. Правовідносини батьків та дітей. Визнання батьківства та материнства за рішенням суду, встановлення факту батьківства та материнства за рішенням суду. Оспорювання батьківства та материнства.

Особисті немайнові та майнові права та обов'язки батьків та дітей. Правові наслідки неналежного виконання батьківських обов'язків щодо виховання та утримування дитини.

Особисті немайнові та майнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.

Обов'язок щодо утримання інших членів сім'ї та родичів.

Поняття, умови, порядок та правові наслідки усиновлення. Підстави та юридичні наслідки визнання усиновлення недійсним та скасування усиновлення.

Органи опіки та піклування в Україні. Особи, над якими встановлюється опіка та піклування. Особливості встановлення опіки та піклування. Права та обов'язки опікунів і піклувальників стосовно дитини. Підстави та порядок припинення опіки і піклування.

Договірне регулювання сімейних відносин.

Форми влаштування дітей-сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування.

Розгляд судом справ, які виникають із сімейних правовідносин.

Особливості регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом.

VI. ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Поняття, види і структура житлових правовідносин.

Суб'єкти житлових правовідносин: поняття, види, правовий статус.

Об'єкти житлових правовідносин.

Поняття, способи, підстави, особливості реалізації громадянами права на житло.

Підстави та порядок користування жилими приміщеннями. Ордер на жиле приміщення. Договір найму жилого приміщення. Збереження права на жиле приміщення державного та комунального житлового фонду за громадянами в разі їх тимчасової відсутності. Бронювання жилого приміщення. Поняття, порядок укладення та зміст договору соціального найму. Договір найму (оренди) приватного житла, поняття, законодавче регулювання, сторони і зміст. Поняття договору найму житла із фонду тимчасового проживання.

Поняття службових жилих приміщень та гуртожитків. Правове регулювання надання та особливості користування службовими приміщеннями та гуртожитками. Правові підстави виселення зі службових квартир та гуртожитків .

Правове регулювання створення та діяльності об'єднань співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ).

Відповідальність за порушення житлового законодавства та її види. Відшкодування збитків при заподіянні шкоди житлу. Припинення та виселення із житлових приміщень як особливий вид відповідальності за порушення житлового права. Види та зміст юридичних гарантій права на житло. Судовий захист житлових прав громадян.

VII. ТРУДОВЕ ПРАВО

Поняття, ознаки, елементи, види та умови трудових правовідносин.

Поняття і види суб'єктів трудового права.

Державні гарантії права на зайнятість в Україні.

Поняття, зміст, сфера дії та види колективних договорів.

Поняття, сторони та зміст трудового договору. Види трудових договорів. Порядок, форма, зміст та особливості укладення і зміни трудового договору.

Поняття, види, підстави розірвання, припинення трудового договору та їх юридичні наслідки. Порядок оформлення звільнення і проведення розрахунку. Відповідальність за порушення порядку звільнення.

Поняття, види та порядок відсторонення від роботи і його відмінність від розірвання трудового договору. Порядок оскарження відсторонення від роботи.

Поняття, види та норми тривалості робочого часу і відпочинку, їх особливості. Нормування праці. Види норм праці.

Поняття і структура заробітної плати, її методи регулювання та порядок оплати праці. Відповідальність за порушення законодавства про оплату праці. Гарантійні та компенсаційні виплати, доплати, надбавки.

Поняття трудової дисципліни та відповідальність за її порушення. Дисциплінарні стягнення: види, строк і порядок їх застосування, оскарження та зняття. Інші заходи правового впливу, що можуть застосовуватися до порушників трудової дисципліни.

Матеріальна відповідальність сторін трудового договору: поняття, підстави і умови. Види, визначення розміру шкоди, порядок її покриття та розмір матеріальної відповідальності працівників. Матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові.

Поняття, види та особливості охорони праці за трудовим правом. Контроль і нагляд за додержанням законодавства про працю. Правове регулювання праці окремих суб'єктів трудового права. Поняття і види професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників.

Поняття і види трудових спорів. Органи, які розглядають трудові спори. Розгляд трудових спорів у судах.

VIII. ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Основні положення

Поняття і завдання цивільного судочинства. Право на звернення до суду за захистом. Способи захисту, які застосовуються судом.

Основні засади та принципи цивільного судочинства. Порядок функціонування єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Правнича допомога. Досудове врегулювання спору.

Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин

Поняття і класифікація суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин.

Склад суду. Відвід (самовідвід) судді та його наслідки. Недопустимість повторної участі судді в розгляді справи. Відвід секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача.

Поняття та склад учасників справи. Права та обов'язки учасників справи. Інші учасники судового процесу, їх права та обов'язки.

Поняття і основні ознаки сторін, їх процесуальні права та обов'язки. Процесуальна співучасть та її види. Заміна неналежної сторони. Процесуальне правонаступництво. Поняття і правовий статус третіх осіб у цивільному процесі. Неприпустимість зловживання процесуальними правами.

Представники в цивільному процесі. Особи, які можуть бути представниками. Особи, які не можуть бути представниками. Повноваження представника в суді. Законні представники, їх призначення і заміна. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Процесуальні права таких органів і осіб.

Цивільна юрисдикція. Підсудність цивільних справ

Предметна та суб'єктна юрисдикція. Інстанційна юрисдикція. Територіальна юрисдикція. Виключна підсудність. Підстави та порядок передачі справи з одного суду до іншого. Недопустимість спорів про підсудність.

Докази і доказування в цивільному процесі

Поняття та засобів доказування, класифікація доказів. Належність та допустимість доказів. Предмет і мета доказування у цивільному процесі. Обов'язки доказування і подання доказів. Підстави звільнення від доказування. Оцінка доказів. Види засобів доказування і їх характеристика. Пояснення сторін, третіх осіб та їхніх представників. Показання свідка. Письмові докази. Речові докази. Електронні докази. Висновок експерта. Висновок експерта у галузі права. Забезпечення доказів. Витребування доказів. Судові доручення щодо збирання доказів.

Процесуальні строки. Судові виклики і повідомлення. Судові витрати

Види процесуальних строків. Обчислення процесуальних строків. Початок перебігу, зупинення і закінчення процесуальних строків. Поновлення і продовження процесуальних строків. Наслідки пропуску процесуальних строків.

Оголошення про виклик до суду. Судова повістка та порядок їх вручення. Обов'язки учасників справи та інших учасників судового процесу, наслідки їх неявки за викликом в суд. Розшук відповідача.

Судові витрати: їх поняття і види. Судовий збір. Визначення розміру та порядок сплати судового збору. Ціна позову. Відстрочення, розстрочення судових витрат. Підстави для зменшення розміру судових витрат та звільнення від їх оплати. Розподіл судових витрат між сторонами. Витрати на професійну правничу допомогу.

Процесуальні форми захисту цивільних прав: звернення до суду, відкриття провадження, судовий розгляд. Наказне провадження. Позовне провадження. Врегулювання спору за участю судді. Заочний розгляд справи. Заходи процесуального примусу

Наказ, як особлива форма судового рішення. Підстави для видачі судового наказу чи відмови у видачі судового наказу.

Види та зміст заяв по суті справи та порядок їх надання. Заяви з процесуальних питань.

Вимоги, яким має відповідати позовна заява. Підстави залишення позовної заяви без руху, повернення заяви. Зустрічний позов: форма, зміст, порядок прийняття до розгляду. Позов третьої особи із самостійними вимогами: процедура пред'явлення та прийняття до розгляду. Об'єднання і роз'єднання позовів. Підстави відмови у відкритті провадження у справі.

Поняття, підстави і види забезпечення позову. Розгляд заяви про забезпечення позову, виконання ухвали про забезпечення позову. Заміна виду забезпечення позову та скасування заходів забезпечення позову.

Відкриття провадження у справі за правилами загального чи спрощеного позовного провадження.

Розгляд справ у порядку спрощеного позовного провадження.

Розгляд справ за правилами загального позовного провадження. Врегулювання спору за участю судді. Порядок призначення, проведення, та припинення врегулювання спору за участю судді. Особливості позовного провадження у справах про визнання необґрунтованими активів та витребування.

Стадія судового розгляду. Строки розгляду справ. Відкриття судового засідання. Наслідки неявки в судове засідання осіб, які беруть участь у справі.

Розгляд справи по суті. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем. Мирова угода сторін.

Дослідження доказів.

Судові дебати. Таємниця нарадчої кімнати та порядок ухвалення рішень і постановлення ухвал. Ускладнення в процесі судового розгляду цивільних справ.

Фіксування судового процесу технічними засобами. Протокол судового засідання, його зміст і значення. Порядок та строки подання і розгляду зауважень щодо технічного запису судового засідання та протоколу судового засідання.

Заочний розгляд справи. Умови проведення і порядок заочного розгляду справи. Форма і зміст заочного рішення. Повідомлення про заочне рішення. Порядок і строк подання

заяви про перегляд заочного рішення. Наслідки недотримання форми і змісту заяви про перегляд заочного рішення. Дії суду після прийняття заяви про перегляд заочного рішення. Порядок розгляду заяви про перегляд заочного рішення. Скасування та оскарження заочного рішення. Законна сила заочного рішення.

Заходи процесуального примусу: види, підстави і порядок застосування.

Особливості розгляду та вирішення справ окремого провадження

Загальна характеристика справ окремого провадження.

Порядок та особливості розгляду справ окремого провадження.

Судові рішення

Види судових рішень.

Порядок постановлення судом ухвал, їх форма, зміст. Окремі ухвали суду. Підстави та правові наслідки зупинення, закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду.

Порядок ухвалення судом рішень, їх форма. Вимоги, яким має відповідати судове рішення. Питання, які вирішує суд під час ухвалення рішення. Зміст рішення суду з урахуванням кількості позовних вимог позивачів та відповідачів. Визначення порядку і строку виконання рішення суду, забезпечення його виконання. Проголошення рішення суду. виправлення описок та арифметичних помилок у судовому рішенні. Додаткове рішення суду. Роз'яснення рішення суду. Видача або направлення копій судового рішення особам, які брали участь у справі. Набрання рішенням суду законної сили.

Судовий контроль за виконанням судових рішень

Право на звернення зі скаргою до суду. Строки та порядок подання скарги. Порядок розгляду скарги.

Судове рішення за скаргою. Розподіл витрат, пов'язаних з розглядом скарги. Виконання ухвали суду.

Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)

Рішення, які звертаються до примусового виконання, і виконавчі документи.

Повноваження суду, пов'язані з виконавчим провадженням щодо примусового виконання його рішень.

Цивільне судочинство України з іноземним елементом

Правове регулювання цивільного судочинства з іноземним елементом. Правове становище іноземців у цивільному процесі. Підсудність справ з іноземним елементом.

Докази і доказування у справах з іноземним елементом. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів. Визнання і виконання рішень іноземних судів.

Перегляд судових рішень в цивільних справах

Види перегляду судових рішень першої інстанції в цивільних справах. Особливості перегляду окремих судових рішень.

Ухвали суду, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду та порядок їх перегляду.

Право апеляційного оскарження рішення суду. Перегляд рішення суду першої інстанції в апеляційному порядку. Апеляційне провадження. Межі розгляду справи апеляційним судом та його повноваження за наслідками розгляду апеляційної скарги. Порядок прийняття постанови судом апеляційної інстанції, зміст, проголошення, набрання законної сили. Порядок розгляду апеляційної скарги, що надійшла до суду апеляційної

інстанції після закінчення апеляційного розгляду справи. Окрема ухвала суду апеляційної інстанції.

Правовий статус та процесуальні повноваження суду касаційної інстанції. Перегляд судових рішень в касаційному порядку. Право касаційного оскарження. Касаційне провадження та розгляд. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції. Повноваження суду касаційної інстанції. Постанова суду касаційної інстанції. Окрема ухвала суду касаційної інстанції. Повернення справ.

Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Форма, зміст, строк і порядок подання заяви про перегляд за нововиявленими або виключними обставинами. Відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Розгляд заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими чи виключними обставинами.

Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів, оспорювання рішень міжнародних комерційних арбітражів

Суб'єкти оскарження рішення третейського суду, оспорювання рішення міжнародного комерційного арбітражу. Порядок подання, форма та зміст заяв про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу та наслідки подання заяв з пропуском встановленого законом строку. Судовий розгляд справи.

Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів

Умови визнання та виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню. Строки пред'явлення рішення іноземного суду до примусового виконання. Суди, що розглядають справи про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду. Порядок подання клопотання та вимоги до клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду, судовий розгляд клопотання.

ІХ. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Загальна характеристика.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 1950) (далі – Конвенція) як міжнародний багатосторонній договір держав-членів Ради Європи. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод як джерело права в Україні. Конвенція та конституційний порядок України. Верховенство Конституції України щодо міжнародних договорів (стаття 9) і нормативність Конвенції. Обов'язок України добросовісно виконувати міжнародні договори та генеральна клаузула статті 18 Конституції України. Особливості конкуренції конституційних норм і положень Конвенції. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: значення статті 17.

Практична необхідність тлумачення Конвенції. Принципи тлумачення Конвенції Судом: забезпечення правової визначеності, ефективність і дієвість тлумачення, принцип пропорційності та забезпечення балансу інтересів, повага до свободи розсуду держави, принцип автономного тлумачення, врахування міжнародних стандартів і принципів міжнародного права, забезпечення мінімальних гарантій прав людини і основоположних свобод. Методи тлумачення Конвенції: філологічне тлумачення, історичне тлумачення, телеологічне тлумачення, системне тлумачення, функціональне тлумачення.

Структура Конвенції. Додаткові протоколи до Конвенції, їх зміст та наслідки прийняття. Сфера дії Конвенції. Обов'язки держав, які впливають із Конвенції. Позитивні та негативні зобов'язання держав. Обов'язок держав не перешкоджати зверненню до Європейського суду з прав людини. Субсидіарна природа Конвенції.

Право на життя (стаття 2 Конвенції): обсяг і зміст, позитивні і негативні обов'язки держави. Позитивні обов'язки держави у разі техногенних катастроф та небезпечної діяльності. Право на життя та смертна кара: підходи ЄСПЛ та Конституційного Суду України. Заборона смертної кари та принцип невислання. Винятки із правил щодо заборони позбавлення життя.

Абсолютні права Конвенції: заборона катування, нелюдського поводження і рабства (статті 3, 4 Конвенції). Відповідальність держави. Поняття мінімального рівня жорстокості. Заборона катувань та нелюдського поводження та принцип невислання. Поняття рабства і підневільного стану. Поняття примусової та обов'язкової праці. Виключення із правил (частина 3 статті 4 Конвенції)

Сфера дії права на справедливий судовий розгляд (стаття 6 Конвенції): право на вирішення спору щодо цивільних прав і обов'язків; право на встановлення обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення. Право на доступ до судових органів: право на незалежний і безсторонній суд, право на належний і законний суд, компетенція суду, розумність строків. Публічність та обґрунтованість судового рішення. Допустимі межі обмеження права на судовий розгляд.

Принцип *non bis in idem* та перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами або істотних недоліків процедури розгляду справи, які впливають на результати розгляду справи (стаття 4 Протоколу № 7).

Сутність змісту права на повагу приватного життя (стаття 8 Конвенції): обсяг і зміст захисту, негативні і позитивні обов'язки держави. Основні критерії обмеження. Структурні елементи права на повагу приватного життя: інформаційна, фізіологічна, комунікативна, просторова приватність. Право на самовизначення як особлива складова приватності особи. Право на повагу до сімейного життя, професії чи роду заняття особи. Поняття членів сім'ї і близьких родичів.

Свобода думки і совісті (стаття 9 Конвенції): обсяг і зміст захисту, свобода совісті і свобода віросповідання, розмежування віросповідання і релігії. Необхідні умови свободи віросповідання: між свободою переконань і правом на свободу вираження. Відокремлення держави від церкви: принцип неототожнення, принцип нейтральності, світські суди і релігійні справи. Право на створення релігійної організації та призначення служителів культу.

Свобода вираження поглядів (стаття 10 Конвенції) – основні теорії: теорія чотирьох цінностей, теорія політичного процесу, теорія «вільного ринку ідей», теорія індивідуальної самореалізації. Обсяг і зміст захисту: свобода дотримуватися поглядів, переконань, ідей; символічне вираження; обов'язки держави; свобода вираження у політичній сфері; мистецька свобода; комерційне вираження поглядів; академічна свобода.

Обмеження свободи вираження поглядів: зміст трискладового тесту; зміст обов'язків і відповідальності; охорона правопорядку та запобігання злочинам; захист прав інших осіб; баланс інтересів; національна безпека; захист авторитету і безсторонності правосуддя; захист здоров'я і моралі; запобігання розголошенню конфіденційної інформації. Обмеження з боку приватних осіб. Ліцензування теле- і радіо медіа, кінематографічних підприємств. Свобода вираження поглядів у мережі Інтернет.

Свобода мирних зібрань (стаття 11 Конвенції): обсяг і зміст; позитивні і негативні обов'язки держави; значення і сфера дії; негативна свобода. Основні критерії обмеження: зміст трискладового тесту, національна і громадська безпека, запобігання заворушенням чи злочинам, охорона здоров'я чи моралі, захист прав і свобод інших осіб, обмеження для окремих категорій службовців. Права профспілок. Права на об'єднання у політичні партії та інші організації. Концепція *militant democracy*: юриспруденція ЄСПЛ і конституційних судів.

Право на шлюб (стаття 12 Конвенції): обсяг і зміст; негативні і позитивні обов'язки держави; свобода розсуду національних держав та міжнародні тенденції; розрізнення права на створення шлюбу і сім'ї.

Право на ефективний засіб правового захисту (стаття 13 Конвенції): реальність і дієвість захисту, доступність і практична значущість правового захисту, система засобів правового захисту. Право на ефективний засіб правового захисту (стаття 13). Доступність засобу юридичного захисту. Ефективність засобу правового захисту. Право на відшкодування за порушене право.

Принцип рівності і недопустимості дискримінації. Елементи стандарту недискримінації: сфера дії ЄКПЛ; наявність різниці поводженні; необґрунтованість (нерозумність і необ'єктивність) і невинуватість розрізнення. Пряма і непряма дискримінація. Конституційні засади недискримінації: класифікація, диференціація; вказані або аналогічні ознаки; стандарт застосування; виправдання розрізнення, що може становити дискримінацію. Загальна заборона дискримінації (стаття 1 Протоколу № 12). Невичерпність критеріїв дискримінаційних ознак і генеральна клаузула частини другої статті 1 Протоколу № 12. Заборона дискримінації (стаття 14). Загальні принципи застосування статті 14, сфера її дії.

Право на мирне володіння власністю (стаття 1 Протоколу № 1): обсяг і зміст; негативні і позитивні обов'язки держави. Правомочності власника і концепція володіння. Основні критерії обмеження: інтереси суспільства; пропорційність, правомірність. Конституційно-правовий вимір права власності: соціальна функція власності, збалансованість, право особи на розвиток особистості. Здійснення державою контролю над майном: загальний інтерес; податки; збори; штрафи. Соціальна функція власності та соціальні пільги і привілеї: правова визначеність та обґрунтовані сподівання; функції привілею у соціальній державі; пільги як власність.

Сфера дії Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Додаткові протоколи до Конвенції, їх зміст та наслідки прийняття. Обов'язки держав, які впливають з Конвенції. Позитивні та негативні зобов'язання держави-сторони Конвенції.

Право на справедливий суд (пункт 1 статті 6). Доступ до суду. Незалежність і безсторонність суду, встановленого законом. Об'єктивний та суб'єктивний критерії безсторонності. Справедливий розгляд справи. Змагальність сторін у процесі. Вмотивованість рішень національного суду. Порядок і фактична можливість оскарження судового рішення. Додержання вимоги публічності розгляду. Критерії "розумного строку". Складність справи. Поведінка заявників і компетентних органів. Важливість справи для конкретної особи. Справи, що підлягають якнайшвидшому розгляду. Нерозглянуті справи. Зобов'язання держави організувати належне відправлення правосуддя. "Явна помилка" національного суду у контексті пункту 1 статті 6 Конвенції. Сумісність з практикою Європейського суду з прав людини способу тлумачення та застосування національного законодавства.

Виправданість втручання у права, гарантовані статтями 8-11 Конвенції. Вимоги до "закону". Якість закону. Чіткість та передбачуваність законодавства. Відсутність в законодавстві необхідних гарантій від свавілля як незаконність втручання. Легітимна мета. Необхідність в демократичному суспільстві. Дотримання принципу пропорційності.

Автономність гарантії. Дискримінаційне поводження, його види. Протокол № 12 до Конвенції, його положення та сфера дії.

Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації (стаття 15). Надзвичайні ситуації. Воєнний стан.

Європейський суд з прав людини і його рішення.

Юрисдикція та завдання Європейського суду з прав людини. Статті 19 та 32 Конвенції.

Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини. Умови прийнятності заяви. Неприйнятність заяви. Статті 33-35 Конвенції. Статус «жертви».

Рішення Європейського суду з прав людини як акти подвійної природи: міжнародно-правовий та судово-прецедентний аспекти. Природа судового прецедентного права Суду і конвергенція права держав-членів Ради Європи. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на правову систему України. Види рішень Європейського суду з прав людини: рішення палат і Великої палати, ухвали, консультативні висновки щодо тлумачення Конвенції і протоколів до неї. Зміст і значення окремої думки судді.

Зобов'язальна сила рішень Європейського суду з прав людини: вимога обґрунтованості та вмотивованості, правило *stare decisis* та незв'язаність Суду своїми попередніми рішеннями, роль динамічного тлумачення у зміні *stare decisis* рішень Суду, рівність і справедливість як вимога однакового застосування положень Конвенції, доктрина Конвенції як «живого інструменту». Особливості пілотних рішень Європейського суду з прав людини.

Виконання рішення Європейського суду з прав людини в Україні: заходи індивідуального характеру, заходи загального характеру, справедлива сатисфакція. Роль і значення пілотних рішень Європейського суду з прав людини у розвитку правової системи України. Застосування статті 46 Конвенції: практика щодо України.

Особливості застосування положень Конвенції та рішень Європейського суду з прав людини Конституційним Судом та судами загальної юрисдикції. Застосування Конвенції і рішень Європейського суду з прав людини в адміністративній практиці. Пошук рішень Європейського суду з прав людини у пошуковій системі *Nudos*, на офіційному порталі Верховної Ради України, міжнародних організацій та правозахисних організацій.

Види рішень Європейського суду з прав людини. Юридичні наслідки винесеного Європейським судом рішення. Виконання рішення. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Обов'язкова сила рішень Європейського суду з прав людини та їх виконання

Рішення Європейського суду з прав людини проти України.

X. ПОЛОЖЕННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Поняття “прав і обов'язків цивільного характеру” в сенсі Конвенції. Спір про “право”. Право на повагу до приватного та сімейного життя (стаття 8) та право на шлюб (стаття 12).

Позитивне зобов'язання держави. Відносини, що складають приватне життя. “Сімейне життя” та його інтерпретація Європейським судом з прав людини. Втручання в приватне і сімейне життя. Виправданість втручання. Вимоги пункту 2 статті 8.

Свобода думки, совісті та релігії (стаття 9). Вимоги пункту 2 статті 9.

“Свобода вираження поглядів (стаття 10). Сфера дії статті 10. Роль преси в демократичному суспільстві. Одержання, передача і розповсюдження інформації та ідей. Різниця між “інформацією” та “ідеями”. Факти та оціночні судження. Недостовірна інформація. Спростування інформації. Інформація конфіденційного характеру. Інформація про публічних осіб. Межі критики різних категорій осіб. Фото-, відеозйомка. Обов'язки та відповідальність осіб згідно зі статтею 10. Обмеження свободи висловлювань посадовими особами. Обмеження свободи виявлення поглядів. Виправданість втручання. Вимоги пункту 2 статті 10.”

Право на вільне володіння майном (стаття 1 Протоколу № 1). Сфера дії статті 1 Першого протоколу. Зміст поняття “майно”, “власність” в сенсі Конвенції. Мирне володіння своїм майном. Принцип безперешкодного користування майном. Втручання у право власності. Законність втручання. Дотримання “справедливого балансу” між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту основоположних прав особи. Пропорційність втручання. Позбавлення права власності. Право регламентувати використання власності відповідно до загальних інтересів. Обмеження користування

власністю. Контроль за користуванням власністю з боку держави. Тлумачення “суспільного інтересу”, “справедлива рівновага”. Компенсація за порушення права власності.

Право на освіту (стаття 2 Протоколу № 1). Доступ до освіти. Платне і безплатне навчання. Мова навчання. Світоглядні переконання батьків.

**Таксономічна характеристика
анонімного письмового тестування
під час кваліфікаційного оцінювання суддів апеляційних судів з розгляду
цивільних справ**

1. Цей документ розроблено на основі Програми іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів апеляційних судів з розгляду цивільних справ (далі – Програма).

2. Таксономічна характеристика визначає питому вагу розділів Програми у тестовому завданні, а також необхідний для виявлення за відповідним розділом кваліфікаційний рівень.

3. Питома вага розділу – відсоткове співвідношення кількості запитань відповідного розділу до загальної кількості запитань тесту.

4. Кваліфікаційний рівень формується з урахуванням таких пізнавальних навиків:

1. Рівень «А» – необхідний когнітивний рівень «Знання».
2. Рівень «В» – необхідні когнітивні рівні пізнання «Знання», «Розуміння».
3. Рівень «С» – необхідні когнітивні рівні пізнання «Знання», «Розуміння», «Критичне мислення».
4. Рівень «D» – необхідні когнітивні рівні пізнання «Знання», «Розуміння», «Критичне мислення», «Вирішення проблеми».

з/п	Розділ Програми	Питома вага (%)	Кваліфікаційний рівень
1	Конституційне право	7	С
2	Антикорупційне законодавство	3	С
3	Цивільне право	20	С
4	Земельне право	6	С
5	Сімейне право	11	С
6	Житлове право	6	С
7	Трудове право	8	С
8	Цивільний процес	30	С
9	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та рішення європейського суду з прав людини	5	С
10	Положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у сфері цивільного права	4	С